

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) [סוטה דף יג:]; (ב) סנהדרין דף יט:; (ג) שם בסנהדרין; (ד) [סנהדרין ג: ע"ש ועיי' מוס' זרכות כו: ד"ה ואין שיטה]; (ה) [לקמן טו:]; (ו) פסחים מג: ע"ש מ"ק ט: ע"ש שבת פ: ע"ש מנחות פו: ע"ש, (ז) [לעיל ו:]; (ח) עיי' יומא כט:; (ט) [מנחות פה:]; ועיין חשק שלמה בילקור"מ.

הגהות הב"ח

(א) גמ' וישא את בתיה בת פרעה: (ב) רש"י ד"ה כצפה אחת זו בת שצט: (ג) ד"ה מעדן מזהב ומצהיל הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (שירד ד"ה פ"ישראל מן בימיו). תל"מ ונ"צ שהריד מורה ל"שרל:

גליון הש"ס

גמ' ואשתו היהודיה. עיי' מ"ר ריש ויקרא: שם על שם הצדיקים. עיי' זרכות דף כו ע"צ מוד"ה ואין שיטה: רש"י ד"ה אסתהר ירה. כי ירח מרגמו סהרל (בראשית לו ט):

ליקוטי רש"י

איתי. יט. יהודאין. משנע יסודה [דניאל ג. יב ועי' בתוס' ובמהרש"א ח"א]. ואשתו היהודיה. ככל שן יפונה משמעי קרל יהודית על שם כפרה צעודה וזה וגמגמיה שכל הכופר צעודה וזה נקרא יהודי דכמיז (דניאל ג) אימי גוברין יהודאין וגו'. ירד אבי גדור. כולן שמוען של משה הן. אשר לקח מרד. כלל שמרד צעלת מרגלים [סנהדרין יט:]. והוא צופר. העמיד הקדוש ברון הוא עלמו זוכות ההדסים שנמנולה [שם צג:]. ל"בית. לאלס [אסתר ב. ז]. קד"י דחזירי. פירוש יצשים שקורין בקני"ש [וחולין יז:]. המלצר. הסודר את המנות ואת הקערות שקורין מאשטרי"צ אלה [דניאל א. יא]. נושא את פת בגם. נוטלו לעמנו [שם, טז]. פת בגם. הוא שם מאלל המלך כלשון כסדיש ויש פותרים פת שני לסם ואין נראה קן שגרי כמיז ויהי המללר נושא את פת צגס ונותן לסם זרעונים ואין זרעונים חליפי לסם אלא חליפי תציל [שם, ה]. וגותן ד"הם זרעונים. מין קטניות תחת פת צג [שם, יב]. סבבת. לא איתפרש [פסחים מג:]. שקורין כלשמ"ל [מנחות פה:]. ש"א הביא ש"יש. שלל צישלו שלש. אנפיקינון. היינו

ל"לא קטליה דוד לשמעני. שהיה מיז מיתה: ל"אידך גיסא. לנעקה ולא לשנח איש יהודי ואיש ימיני גרמו לי הנער הזה: איתי גוברין יהודאין בו. וסיפיה דקרא לאלהך לא פלחין: כל דברין אחד הן. כנגד הספר היה אומר כל דברין דברי הימים אחת הן הרצה שמות אתה מוכיר פלוני ופלוני וכולן אדם אחד הן: ואנו יודעין לדורשן. ואע"פ ססממת אותן אנו נותנין את לשנו עד שאנו יודעין לדורשן. משום דלחמינן לעיל כל הכופר צע"ז נקרא יהודי נקט לה הכל: ואשתו היהודיה וגו'. והלא צמיה שמה דהא כמיז צסופיה ואלה צני צמיה: לרחוין. לטעול (לשון י) גירות: והלא כלב שמו. שצכלז משמע קרל: הכי גרסינן וישא בתיה שמרדה בגילויי בית אביה. ולכך נשמנה שמה י צליקוחין הללו: שגלה מעצמו. מדלא כמיז אשר היה מן הגולה אשר הגלתה וכמיז אשר הגלה עם הגולה משמע שלא היה כשאר ישראל שגלו על כרחן והוא גלה מעצמו עד שאמר שעה ירמיה שגלה מעצמו עד שאמר לו הקצ"ה למזור: בין ההדסים אשר במצודה. צין הצדיקים שגלו לצלל וצשכינה משמע קרל: אסתהר. ירח יפה כלצנה: ירקרוקת היתה. כהדסה זו: אלא חוט של חסד משוך עליה. מלת הקצ"ה לכך נראית יפה לאומות ולאחשורוש: ובמות אביה ואמה תו ל"ש. מאחר דכמיז כי אין לה אז ואם אלא ללמדנו שאפי' יום אחד לא היה לה אז ואם: בשעה שנתעברה אמה מת אביה. נמלא שלא היה לה אז משעה שנראה להקרות אז: ובשילדתה אמה מתה. ולא נראית לקרות אם: ולרש אין כל. צלוריה משמע קרל: כבשה אחת. (ג) בת שצט: שהיתה מונה בהן ימי שבת. שהיתה משרתת לה אחת צלחד צצצת ואחת צצטי צצצת וכן כולן וכשהגיע יום שפחה של צצת יודעת שהיום צצת: בת"י צחזירי. צקוני"ש שמינית י וממוך אונסה לא נענשה: וכן הוא אומר. שהזרעונים טוצים לצדיקים להצילן ממאלל טמא: ויהי המלצר נושא את פת בגם ויין משתיהם וגו'. וכמיז צההוא ענינא ולמקלט ימים עשרה נראה מרליהם טוצ וצריאי צצר וגו': אנפקינון שמן זית ש"א הביא ש"יש. גצי מנחות תנן י אין מצלין אנפקינון ואם הציא פסול ועלה קאי ר' יהודה ואמר מהו אנפקינון: מעדן. (ג) מזהב: מגנותו ש" אותו רשע. גנמו הוא זה שהוא צועל נשים ומשלחן: הוא זה שחטף נהנה מן הגוף. מפני הלינה שהגוף נהנה מן הגוף. מפני הלינה והעיד לך הכתוב שהיו מתכונין מן השמים לחצנה על צעלה: ביקש לצועם בו. לכך נאמר מכל הנשים ומכל הצתולות: עבד משתיה בו. חזר לכמה ענינים לפייסה שחגלה לו מולדתה ולא הועיל וסמך לה להאי קרל וצהקצן צתולות שנית וגו' אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה וגו' עד משמיא סעודה לצודה מה שלא עשה צשאר נשים: ד"י ברנא. אחר צצצל אסתר אני מניח לסם מכסי גולגולתכס היינו והנחה למדינות עשה: שדר פרידשני. דורות לשרים צשמה והיינו דכמיז ויתן משאת כיד המלך: לא

אנפיקינון דקמתי הסם צמנחות (פה:); אנפיקינון לא יציא היינו אותו שמן שעושין מזמזם [מ"ק טז:]. שמשיר את השיער. לפי שהוא צסר ויש צו כח [מנחות שם]. ומעדן את הבשר. אשקלירי"ל [פסחים שם]. נדמותה לו כאומתו. והיו אומרים צפיהם זו משלנו הלא [לעיל ו:]. בחדש העשירי. עת לינה שהגוף נהנה מן הגוף וימן הקצ"ה אותו עת לינה כדי לחצנה עליו [אסתר שם, טז]. מכל הנשים. הצעולות שאף נשים הצעולות קצן [שם, יז]. ד"י ברנא. והנחה למדינות עשה. לצודה הניח להם מן המס שעליהם. שדר פרידשני. שלח דורות להם והכל כדי לפתוחה אולי מגיד מולדתה [שם, יח]. אין אסתר מגדת מולדתה וגו'. לפי שמרדכי יושב צשער המלך המורוש והמרמה על כך [שם, כ].

הגהות וציונים [א] בכת"י ועיי' נוסף וגרים צערא ל"שרא"ל [צ גי עיי' ובשבי"ל (גליון) וכ"ה בכת"י (ועיין תענית ט ע"א): [ג בכת"י ועיי' נוסף הוא אסתר: [ז בכת"י הגירסא ולמה נקרא שמה אסתר על שם שהיו אוה"ע קורין אותה אסתהר: [ה בכת"י נוסף אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדבה ש"א היתה לא ארוכה ולא קצרה אלא וכו' (וכעיי"ו בעי"): [ו [צ"ל כבת] (גליון): [ז [צ"ל כבית וכן איתא בעי"] (גליון): [ח בכת"י שהאכילין (וכ"ה ישר מאד, דק"ס): [ט [שהאכילה" ליתא בכת"י: [י [פירוש עורף של חזרת כלומר ראש של חסא, ערוך ערך קתל ועיין תוספות ד"ה קרלין] (גליון): [כ פיי שמן מבושם, ובערוך פירש מירא דכיא (גליון בשבת שם): [ל בכת"י ועיי' נוסף והנחה למדינות עשה דלי: [מ בכת"י ועיי' נוסף ויתן משאת כיד המלך שדר: [נ מן תיבת "דלא" עד תיבות "העצר הזה" שייך לעמוד הקודם (גליון): [ס [צ"ל ל"שום] (גליון), וכ"ה בכת"י ל"שם: [ע נדצ"ל שום (רש"י): [פ בערוך הגי' קת"י (גליון): [ץ נדצ"ל שמינות: [ק [בעיי' איתא בזה"ל תימה אימא שקראם יהודאין לפיי שהיו משבש יהודה בדכתיב (דניאל א) ויהי בהם מבני יהודה דניאל הנביא ועזריה וי"ל דאתיא כר"ש בר נחמני דאמר בפרק חלק צג ע"ב דניאל מבני יהודה הנביא ועזריה משאר שבטים] (גליון):

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

יג.

רבינו חננאל

כל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו הוא ילדו: נקראת הדסה מפני דהיתה צדקת. שהצדיקים נקראים הדסים: לקחה מרדכי לו לבת. תנא משום רבי מאיר לבית:

תורה אור השלם

(א) איתי גוברין יהודאין די מניח יתהון על עבדות מדינת ככל שדרך מישך ועבד גגו גבריא אלך לא שמו עלך מלכא מעם לאלקה לא פלחין ולצלם דהכא די הקופת לא סגרינו:

[דניאל ג. יב]

(ב) ואשתו היהדיה ילדה את ירד אבי גדור ואת הקר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי גנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד:

[דברי הימים א, ד, יח]

(ג) ותרד בת פרעה לרחץ על היאר ונערתיה הלכת על יד היאר ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותפקדה:

[שמות ב, ח]

(ד) אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יבניה מלך יהודה אשר הגלה גבוכרנאצר מלך בבל:

[אסתר ב, ו]

(ה) ויהי אמן את הדסה היא אסתר בת דוד כי אין לה אב ואם והנערה תצור ושובת מראה וקמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת:

[אסתר ב, ז]

(ו) ראיתי הלילה והנה איש רכב על סוס אדם והוא עמר בין הקרסים אשר במצלה ואחריו סוסים אדמים שוקים ולבנים: [זכריה א, ח]

(ז) אין אסתר מנחת מולדתה ואת עמה פאשר צנה עליה מרדכי ואת מאמר מרדכי אסתר עשה פאשר היתה כאמנה אתו: [אסתר ב, כ]

(ח) ולרש אין כל כי אם כבישה אחת קמנה אשר קנה וחתה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת משום רבי יוחנן ואת שבע הנערות וגו' אמר רבא שהאכילה יס מאכל יהודי ושמואל אמר שהאכילה יס קד"י דחזירי ור' יוחנן אמר זרעונים וכן הוא אומר י ויהי המלצר נושא את פת בגם ונותן להם זרעונים י ששה חדשים בשמן המור י מאי שמן המור ר' חייא בר אבא אמר ססכת י רב הונא אמר שמן זית שלא הביא שלישי תניא רבי יהודה אומר אנפקינון שמן זית שלא הביא שלישי ולמה סכין אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר י בערב היא באה ובבקר היא שבה אמר רבי יוחנן מגנותו של אותו רשע למדנו שבחו שלא היה משמש מטתו ביום י ותהי אסתר נשאת חן אר"א י מלמד שלכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו י ותלקח אסתר אל המלך אחשוורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת ירח שנהנה גוף מן הגוף י ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות אמר רב י ביקש למעום טעם בתולה טעם טעם בעולה טעם י ויעש המלך משתה גדול עבד משתיה ולא גליא ליה י דלי ברנא ולא גליא ליה י שדר פרידשני ולא גליא ליה י ובהקצן בתולות שנית וגו' אזיל שקל עצה ממרדכי אמר אין אשה מתקנאה אלא בירך חבירתה ואפי' הכי לא גליא ליה דכתיב י אין אסתר מגדת מולדתה וגו'. אמר רבי אלעזר מאי דכתיב לא

כל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו הוא ילדו: נקראת הדסה מפני דהיתה צדקת. שהצדיקים נקראים הדסים: לקחה מרדכי לו לבת. תנא משום רבי מאיר לבית:

כל הכופר בעי' נקרא יהודי שנאמר איתי גוברין יהודאין.

י על שם יהודי שהרי אמר צחלק (סנהדרין דף קד כג:): ללא הוו משצט יהודה: אשר הגלה שגלה מעצמו. ודרש ליה מדלא כמיז הוגלה: קד"י דחזירי. וס"י היא לא היתה אוכלת:

וטועלת

פתח בדברי הימים אמר הכי כל דברין אחד הם ואנו יודעין לדורשן וואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד אמאי קרי לה יהודיה על שום שכפרה בע"ז דכתיב י ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור י ואמר רבי יוחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה ילדה והא רבויי רביתיה לומר לך י שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו ירד זה משה ולמה נקרא שמו ירד י שירד להם לישראל מן בימיו י גדור שגדר פרצותיהן של ישראל חבר שחיבר את ישראל לאביהן שבשמים סוכו שנעשה להם לישראל כסוכה יקותיאל שקוו ישראל לאל בימיו זנוח שהזניח עונותיהן של ישראל לקח מרד וכי מרד שמו והלא כלב שמו אמר הקב"ה יבא כלב שמרד י בעצת מרגלים וישא את (ה) בת פרעה שמרדה בגלולי בית אביה. י אשר הגלה מירושלם אמר רבא שגלה מעצמו י ויהי אומן את הדסה י קרי לה הדסה וקרי לה אסתר תניא ר"מ אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה י על שם הצדיקים י שנקראו הדסים וכן הוא אומר י והוא עומד בין ההדסים רבי יהודה אומר הדסה שמה ולמה נקראת שמה אסתר על שם שהיתה מסתרת דבריה שנאמר י אין אסתר מגדת את עמה וגו' ר' נחמיה אומר הדסה שמה ולמה נקראת אסתר י שהיו אומות העולם קורין אותה על שום אסתהר בן עזאי אומר אסתר י לא ארוכה ולא קצרה היתה אלא בינונית כהדסה ר' יהושע בן קרחה אמר י אסתר ירקרוקת היתה וחוט של חסד משוך עליה י כי אין לה אב ואם ובמות אביה ואמה למה לי אמר רב אחא עיברתה מת אביה ילדתה מתה אמה י ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת תנא משום ר"מ אל תקרי לבת אלא לבית וכן הוא אומר י ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קמנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת משום דבחיקו תשכב הוות ליה (לבת י) אלא (לבית י) הכא נמי לבית י ואת שבע הנערות וגו' אמר רבא שהיתה מונה בהן ימי שבת י וישנה ואת נערותיה וגו' אמר רב שהאכילה י מאכל יהודי ושמואל אמר שהאכילה יס קד"י דחזירי י ור' יוחנן אמר זרעונים וכן הוא אומר י ויהי המלצר נושא את פת בגם ונותן להם זרעונים י ששה חדשים בשמן המור י מאי שמן המור ר' חייא בר אבא אמר ססכת י רב הונא אמר שמן זית שלא הביא שלישי תניא רבי יהודה אומר אנפקינון שמן זית שלא הביא שלישי ולמה סכין אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר י בערב היא באה ובבקר היא שבה אמר רבי יוחנן מגנותו של אותו רשע למדנו שבחו שלא היה משמש מטתו ביום י ותהי אסתר נשאת חן אר"א י מלמד שלכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו י ותלקח אסתר אל המלך אחשוורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת ירח שנהנה גוף מן הגוף י ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות אמר רב י ביקש למעום טעם בתולה טעם טעם בעולה טעם י ויעש המלך משתה גדול עבד משתיה ולא גליא ליה י דלי ברנא ולא גליא ליה י שדר פרידשני ולא גליא ליה י ובהקצן בתולות שנית וגו' אזיל שקל עצה ממרדכי אמר אין אשה מתקנאה אלא בירך חבירתה ואפי' הכי לא גליא ליה דכתיב י אין אסתר מגדת מולדתה וגו'. אמר רבי אלעזר מאי דכתיב לא

בית הנשים: [אסתר ב, טז] י ויהי המלצר נשא את פת בגם [יין משתיהם ונתן להם ירענים: [דניאל א, טז]

(ב) ובהגיע תר נערה ונערה לבוא אל המלך אחשוורוש מקץ היה לה פדת הנשים שנים עשר חדש כי בן ומלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים בשמן המור וששה חדשים בפשמים ובתמרוקי הנשים: [אסתר ב, יב] י בערב היא באה ובבקר היא שבה אל בית הנשים שני אל יד שעשנו סרים המלך לשמר הפילגשים לא תבוא עוד אל המלך כי אם תפץ בה המלך [נקראה בשם: [אסתר ב, יד] (ט) ובהגיע תר אסתר בת אביהול דר מרדכי אשר לקח לו לבת לבוא אל המלך לא בקשה דבר כי אם את אשר יאמר סרים המלך לשמר הנשים ותהי אסתר נשאת חן פשני כל ראייה: [אסתר ב, טז] (ז) ותלקח אסתר אל המלך אחשוורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת בשנת שבע למלכותו: [אסתר ב, טז] (ח) ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות וישם פתר מלכות בראשה ומליכה תחת ושת: [אסתר ב, יז] (ט) ונעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו את משתה אסתר והנחה למדינות עשה ונתן משאת כיד המלך: [אסתר ב, יח] (פ) ובהקצין בתולות ושנית ומרדכי ישב בשער המלך: [אסתר ב, יח]

י בערוך הגי' קת"י (גליון): [ץ נדצ"ל שמינות: [ק [בעיי' איתא בזה"ל תימה אימא שקראם יהודאין לפיי שהיו משבש יהודה בדכתיב (דניאל א) ויהי בהם מבני יהודה דניאל הנביא ועזריה וי"ל דאתיא כר"ש בר נחמני דאמר בפרק חלק צג ע"ב דניאל מבני יהודה הנביא ועזריה משאר שבטים] (גליון):